Subject Code	Subject Name	Block	Subject Details
101	Food & Nutrition	1	Classification of food, their sources, nutrient diets proteins, fat, vitamins & minerals – sources, function, deficiency excess & daily requirement.
			Balanced diet- definition & importance
		2	Factors to be considered on planning meals.
			Nutrient requirement of different age group
			Diet survey
		3	Family assessment – clinical examination of all members – height & weight BMI [Body mass index], Head circumference, - Blood test for Hb.
			Nutrition education malnutrition- causes prevention, low birth weight (LBW), causes of LBW, prevention of LBW, special care to be given to malnourished children.
		4	Therapeutic Diet: Introduction for balanced diet, weight reducing diet- low fat diet, bland diet, cirrhosis of liver, renal stone
			Food Preservation: definition & methods, household & industrial method of preservation, self-line, Pasteurization: methods, types &importance.

102	Water Sanitation	1	WHO's definition for environmental sanitation. Safe and whole some water.
			Sources of water. Various uses of water and its needs.
		2	
			Water borne diseases. Conservation sources of water. Quality of water. Physical, chemical and biological standard for portable water. Public health aspect of very hard water.
		3	Steps of disinfection of well. Sources and nature of pollution of water. Purification of water: i) Large Scale ii) Small Scale Prepare of a sanitary well and tube well. Plumbing system and its maintenance.
		4	Water supply and storage system. at the community and domestic. Pot method of chlorination. Swimming pool. Water testing labs.

103	**Human Health Safety**	**1**	General principle of healthy housing.
			Home sanitation.
			Utility services of house.
			Sanitary standards for construction House
			Food hygiene at home.
			Specification for healthy House
			Sanitation management at fairs and festivals.
			Sanitary problems associated with human gatherings and temporary settlements.
			Alternative emergency sanitary provisions to prevent sanitation crisis for food, housing, water supply, lighting.
			Disposal of community waste and prevention of outbreak of epidemics.
		2	Introduction Occupational health
			Occupational environment measures.
			Occupational diseases.
			State the importance of safety and health at work place.
			State the role of employer.
			trade union and employees for health and safety program.
			Measures for health protection workers.
			Prevention of occupational diseases.
			Provision- benefit to employees.
			Occupational health in India.
		3	Control of biological environment: Introduction
			Study on insecticides, pesticides and disinfections.
			Sterilisation and disinfection of different articles.
			Various spraying equipments.
			Uses of rodenticides and larvaecidals.
			Principal of arthropod control.
		4	Burial and Cremation : Introduction
			Disposal of dead.
			Types of disposal methods.
			Methods of preservation of dead.
			Commonly and less commonly used methods for disposal of dead.
			Basic requirements for burial and cremation grounds.
			Health hazards associated with unsanitary disposal of dead bodies.

104	**Environmental Sanitation**	**1**	Introduction of air pollution.
			Composition of air.
			Sources and nature of air pollution.
			Effect of air pollution on health.
			Prevention and controlling methods for air pollution.
			Explain global warming and its impact.
			Concept of temperature, humidity, radiation, thermal comfort, evaporation etc.
			Methods of air purification.
			Air disinfection.
			Definition of ventilation.
			Concept of and importance of adequate ventilation.
			Types of ventilation
		2	Noise pollution: Introduction.
			Sources.
			Health Impacts.
			Preventive measures for controlling Noise pollution
		3	Introduction and importance of soil sanitation
			Classification of soil.
			Classification from the view
			point of importance in public health.
			Reason excessive moisture in the soil.
			Reclamation of land. Soil health.
			Night soil disposal: Sewage in liquid waste containing human excreta.
			Numerous impact of night soil on the environmental factors.
		4	Faucal borne disease due to unsanitary disposal of night soil.
			Different types of latrines in use principal of construction of sanitary latrines and their uses.
			i) Bore hole
			ii) Dug well iii)RCA
			Septic tank latrines.

105	**Waste Disposal**	**1**	Sewage Disposal: Definition and types of sewage system.
			Sewage farming and land treatment.
			Sewage disposal by biogas plant.
			Methods of disinfecting sewage
			Sewage farming.
		2	Solid Waste: Source, generation, storage, collection and disposal methods of solid waste.
			Classification of solid waste in community.
			Polluting effects of different types of solid waste.
			System of collection of solid waste from the houses & streets.
			Sanitary transportation of solid
			waste.
			Sanitary process of disposal of solid waste
			such as composting, sanitary land filling, incineration etc.
		3	liquid waste: Definition of liquid waste and its sources.
			Human waste management system.
			Various methods for liquid waste disposal.
			Pollution of water due to sewage.
			Health hazard associated with liquid waste.
		4	Sewers and its types.
			Methods of laying sewers. Construction and maintenance of sewers.
			Sewer appurtenances.
			Traps introductions.
			Types of traps.
			Definition of plumbing. Plumbing tools and operations.

ડૉ.બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી

Diploma in Health Sanitary Inspector

સેમિસ્ટર – 2

Subject Code	Subject Name	Block	Subject Details
DHSI-201	આરોગ્ય શિક્ષણ અને વર્તણૂક વિજ્ઞાન	1	**આરોગ્યનો ખ્યાલ** આરોગ્યની વ્યાખ્યા, મહત્વ આરોગ્યના વિવિધ ખ્યાલો સ્વાસ્થ્યનું આયોજન આરોગ્યની નિર્ણાયક બાબતો આરોગ્યના મુખ્ય પાસાંઓ સર્વાંગી સ્વાસ્થ્ય – પ્રાથમિક આરોગ્યની સંભાળની સંકલ્પના પ્રાથમિક આરોગ્ય સંભાળના સિધ્ધાંતો
		2	**આરોગ્ય- શિક્ષણ**

			સામુદાયિક આરોગ્યનો ખ્યાલ અને વ્યાખ્યા આરોગ્યનું સામાજિક અને મેડિકલ મૉડેલ સંવાદનો પરિચય, પ્રક્રિયા,પ્રકાર, માસ કોમ્યુનિકેશન સંવાદના મૂલ્યાંકન માટેના નિર્ણાયક ઘટકો સંવાદની સામાજિક પ્રણાલી પધ્ધતિ સંવાદમાં અવરોધક પરિબળો આરોગ્યવૃધ્ધિ માટે સંવાદ કરવો સ્વાસ્થ્ય શિક્ષણના સિધ્ધાંતો આરોગ્ય શિક્ષણની પધ્ધતિઓ ઇન્ફર્મેશન , એજ્યુકેશન એન્ડ કોમ્યુનિકેશન માહિતી માહિતી સંચાર અને સમાજ
		3	**આરોગ્ય શિક્ષણનું આયોજન** આરોગ્ય શિક્ષણનો અભિગમ આરોગ્ય શિક્ષણ પ્રવૃતિઓનું આયોજન પર્યાવરણીય સ્વચ્છતાના સંબંધમાં શિક્ષણ સ્વચ્છતા સુવિધાઓની જરૂરિયાત અંગે જાગૃતિ આરોગ્ય શિક્ષણ સામગ્રી આરોગ્ય શિક્ષણમાં જાહેર આરોગ્ય કેંદ્રોનું યોગદાન

			આરોગ્ય શિક્ષણ માટે સમુદાય સંસાધનોનો ઉપયોગ શાળાકીય આરોગ્ય માતા અને બાળકનું આરોગ્ય
		4	**વર્તણૂક વિજ્ઞાન** વર્તણૂક વિજ્ઞાનનો અર્થ, વર્તન વિજ્ઞાનનું મહત્વ વ્યકિતગત સ્વચ્છતા પર વર્તનની અસર મૂળભૂત સ્વચ્છતા પધ્ધતિઓ વર્તણૂક પર ટેવો અને રીતરિવાજોની અસર વ્યકિતગત સ્વચ્છતા માનવીય વર્તણૂકને પ્રભાવિત કરનારા પરિબળો વય જૂથ અનુસાર વર્તણૂકીય ફેરફારો વર્તણૂક પર સમાજશાત્ર, મનોવિજ્ઞાન અને સામાજિક મનોવિજ્ઞાનની ભૂમિકા

Subject Code	Subject Name	Block	Subject Details
DHSI-202	**રોગાપ્રતિકારક શક્તિ અને રોગપ્રતિરક્ષા**	**1**	**રોગપ્રતિકારક શક્તિ ભાગ-1** રોગપ્રતિકારક શક્તિનો અર્થ રોગપ્રતિકારક શક્તિનું મહત્વ રોગપ્રતિકારક શક્તિને અસર કરતાં પરિબળો રોગપ્રતિકારક શક્તિના ફાયદા-ગેરફાયદા રોગપ્રતિકારક શક્તિ વધારવાના ઉપાયો
		2	**રોગપ્રતિકારક શક્તિ ભાગ-2** આહાર દ્વારા રોગપ્રતિકારક શક્તિ વિકસાવવી નબળી રોગપ્રતિકારક શક્તિની આરોગ્ય અસરો રોગ અને રોગપ્રતિકારક શક્તિ કોવિડ-19 માં રોગપ્રતિકારક શક્તિનું મહત્વ ઔષધીઓ દ્વારા રોગપ્રતિકારક શક્તિ વિકસાવવી
		3	**રોગપ્રતિરક્ષા ભાગ-1**

			ઇમ્યુનાઇઝેશનનો અર્થ ઇમ્યુનાઇઝેશનનું મહત્વ રોગપ્રતિરક્ષાના પ્રકારો રોગપ્રતિરક્ષાના ઉદ્દેશો રાષ્ટ્રિય રસીકરણ વિવિધ રોગો અને રસીકરણ
		4	**રોગપ્રતિરક્ષા ભાગ-1** જીવાણુ નાશકક્રિયા અને વંધ્યીકરણનો અર્થ જીવાણુ નાશકક્રિયા અને વંધ્યીકરનું મહત્વ હોસ્પિટલોમાં જીવાણુ નાશકક્રિયા અને વંધ્યીકરણ જીવાણુ નાશકક્રિયા એજન્ટો અસરકારક જીવાણુ નાશકો – ફોર્માલ્ડિહાઇડ, સલ્ફર , ક્લોરિન યુવી કોરણોત્સર્ગ અને ઓઝોનનો જંતુનાશક તરીકે ઉપયોગ

Subject Code	Subject Name	Block	Subject Details
DHSI-203	**સંક્રમણક્ષમ (ચેપી) અને બિન- સંક્રમિત રોગો**	**1**	**સંક્રમિત રોગો ભાગ-1** સામાન્ય મહામારી વિજ્ઞાનનો પરિચય મહામારી જન્ય ચેપી રોગ ***કોવિડ-19, બર્ડ ફ્લૂ, સ્વાઇન ફ્લૂ, શિતળા, ઓરી, અછબડા, રુબેલા, હાથીપગો, ડિપ્થેરિયા*** સંક્રમિત રોગ અંગેની વ્યાખ્યા અને પરિચય સંપર્ક દ્વારા રોગોનું વાયુવાહક અને પ્રસારણ રોગોનાં લક્ષણો સંક્રમિત રોગોની રોકથામ અને નિયંત્રણ માટેના સામાન્ય પગલાં
		2	**સંક્રમિત રોગો ભાગ-2** મહામારી જન્ય ચેપી રોગ ***ટીબી, હડકવા, ધનુર, ઇન્ફ્લુએન્જા , કમળો, કોલેરા, અતિસાર, ટાઇફોઇડ, રક્તપિત્ત , હૂક વર્મ***

			સંક્રમિત રોગ અંગેની વ્યાખ્યા અને પરિચય સંપર્ક દ્વારા રોગોનું વાયુવાહક અને પ્રસારણ રોગોનાં લક્ષણો સંક્રમિત રોગોની રોકથામ અને નિયંત્રણ માટેના સામાન્ય પગલાં
		3	**સંક્રમિત રોગો ભાગ-૩** મહામારી જન્ય ચેપી રોગ ***એઇડ્સ, એસ.ટી.ડી. ,ડેંગ્યુ,મેલેરીયા, ફુડ પોઇઝનીગ,પોલીયો, પ્લેંગ, જાપાની ઇન્સેફેલાઇટ,હાયડેટિડ ડિસીઝ, નેત્ર રોગો*** સંક્રમિત રોગ અંગેની વ્યાખ્યા અને પરિચય સંપર્ક દ્વારા રોગોનું વાયુવાહક અને પ્રસારણ રોગોનાં લક્ષણો સંક્રમિત રોગોની રોકથામ અને નિયંત્રણ માટેના સામાન્ય પગલાં **આરોગ્ય કર્મચારીઓની જવાબદારી**
		4	**અસંક્રમિત રોગો**

			બિન ચેપી રોગ *હૃદયરોગ, કેન્સર, ડાયાબિટીસ,લોહીનું ઊંચું દબાણ, રૂમેટિક હાર્ટ ડિસીઝ, મેદસ્વીતા,અંધત્વ, અકસ્માત* બિન ચેપી રોગોનો પરિચય રોગોનાં લક્ષણો બિન ચેપી રોગોની રોકથામ અને નિયંત્રણ માટેના સામાન્ય પગલાં **આરોગ્ય કર્મચારીઓની જવાબદારી**

Subject Code	Subject Name	Block	Subject Details
DHSI-204	**અંગત સ્વાસ્થ્ય**	**1**	**વ્યકિતગત સ્વાસ્થ્ય ભાગ-1** વ્યકિતગત સ્વાસ્થ્ય અર્થ અને મહત્વ વાતાવરણીય સ્વાસ્થ્ય અને ભૌતિક સ્વાસ્થ્ય વ્યકિતગત સ્વચ્છતાની મૂળભૂત બાબતોનો વ્યકિતગત સ્વાસ્થ્ય પર થતો પ્રભાવ રોજિંદા જીવનમાં સ્વચ્છતાની આવશ્યકતા અને તેનું મહત્વ

			આરોગ્ય અને આરોગ્યપ્રદ ટેવોને અસર કરતાં પરિબળો યોગ્ય વર્તન અને વ્યકિતગત સ્વચ્છતાનું મહત્વ વ્યકિતગત સ્વાસ્થ્યની અંગત જીવન અને સમાજ પર થતી અસરો શારિરીક સ્વાસ્થ્યના વિવિધ વિભાગો ત્વચા, વાળ, આંખ, દાંત, કાન, હાથ-પગ ની સંભાળ
		2	**સામાન્ય બીમારીઓ ભાગ-1** તાવ, ખાંસી, માથાનો દુખાવો, પેટનો દુખાવો, શરીરના સાંધાનો દુખાવો, ચેહરાની સંભાળ, દાંતોની સંભાળ, ચામડીના રોગો, આંખના રોગો , આંતરડાનો કૃમિ , બાળ રોગો, મહિલા સંબંધિત રોગો અને સાવચેતી
		3	**સામાન્ય બીમારીઓ ભાગ-2** માનસિક રોગો, યૌન રોગો, અશકિત અને થાક, અકસ્માત, દાઝવું, અસ્થિ ભંગ, ઘાવ, ઝેરી પદાર્થોની અસર, સંપ દંશ, મધમાખીનો દંશ, કૂતરા કે કોઇ જાનવરનું કરડવું
		4	**પ્રાથમિક સારવાર** તબીબી કટોકટીની પરિસ્થિતિનો સામનો કરવા માટે પ્રથમ સહાયનો પરિચય પ્રાથમિક સારવારનું મહત્વ

			પ્રાથમિક સારવારના સિધ્ધાંતો મૂળભૂત પ્રથમ સહાય બૉકસ (First-aid Box) ડ્રેસિંગ અને પાટાના પ્રકારો ઘા ના પ્રકારો માર્ગ અકસ્માત વખતે પ્રથમ સહાય પીડિતોની પરિવહન અને યોગ્ય સંભાળ કુદરતી આપત્તિ વખતે સહાય અને જાનહાનીઓની સંભાળ

Subject Code	Subject Name	Block	Subject Details
DHSI-205	**જાહેર આરોગ્ય અધિનિયમ**	**1**	**જાહેર આરોગ્ય** જાહેર આરોગ્યનો પરિચય જાહેર આરોગ્યનું મહત્વ જાહેર આરોગ્યનો ઇતિહાસ વિશ્વ અને ભારતમાં જાહેર આરોગ્યની સ્થિતી જાહેર આરોગ્યમાં આંતરરાષ્ટ્રિય સંસ્થાઓની ભૂમિકા
		2	**ભારતમાં આરોગ્યનું માળખું અને આરોગ્ય કાર્યક્રમો**

			ભારતમાં આરોગ્યનું માળખું ભારતમાં સ્વચ્છતા પ્રશાસન ભારતમા આરોગ્ય કાર્યક્રમો રાષ્ટ્રિય આરોગ્ય નીતિઓ આરોગ્ય સંબંધિત વિવિધ આંકડાઓ અને દિવસો
		3	**જાહેર આરોગ્ય અધિનિયમ** ભારતીય રોગચાળો રોગ અધિનિયમ હવા અને જળ પ્રદૂષણ નિયંત્રણ અધિનિયમ ફૂડ એડ્યુલ્ટેરેશનનો કાયદો. જન્મ અને મૃત્યુ નોંધણી અધિનિયમ. એમ.ટી.પી. અધિનિયમ, ટ્રાફિક અધિનિયમ હાઉસિંગ સેનિટેશન એક્ટ સંબંધિત મ્યુનિસિપલ અને લોકલ બોડી એક્ટ્સ ફેક્ટરી એક્ટ અને ઇએસઆઈ(ESI) એક્ટ્સ
		4	**સ્વાસ્થ્ય સર્વેક્ષણ** સર્વેક્ષણનો અર્થ અને તેના લક્ષણો સર્વેક્ષણની જરૂરિયાત

			સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ સ્વાસ્થ્ય સર્વેક્ષણમાં જન્મ દર, મૃત્યુ દર ભારતમાં વસ્તી ગણતરી વસ્તીની અગત્યની માહિતીનો સંગ્રહ અને તેનું મહત્વ વસ્તી નિયંત્રણ પગલાંઓ